

Våtmarksåtgärder i Göteborg 2018–2019

Våtmarksåtgärder i Göteborg 2018–2019

Park- och naturförvaltningen februari 2020

Rapport, sammanställning och kartproduktion: Emil Nilsson

Foton: Emil Nilsson

Layout: Emil Nilsson

Denna rapport bör citeras: Park- och naturförvaltningen i Göteborg 2020. Våtmarksåtgärder i Göteborg 2018–2019. Rapport 2020:1.

Framsidesfoto: gräsand, kråklöver, vanlig groda samt pågående dammgrävning i Delsjökärr.

Förord

Våtmarker har en viktig ekologisk funktion i landskapet som en länk mellan land och vatten. Många arter av växter och djur är beroende av våtmarker men de har även flera andra viktiga funktioner, bland annat så renar de vatten från näringsämnen samt magasinerar och jämnar ut vattenflöden. Ofta utgör de också ett vackert och populärt inslag i parker och naturområden.

2018 erhöll park- och naturförvaltningen extra medel från kommunfullmäktige för att anlägga nya våtmarker och för att utöka skötseln av befintliga. Denna rapport syftar till att kortfattat beskriva de åtgärder som genomförts under 2018–2019.

Innehåll

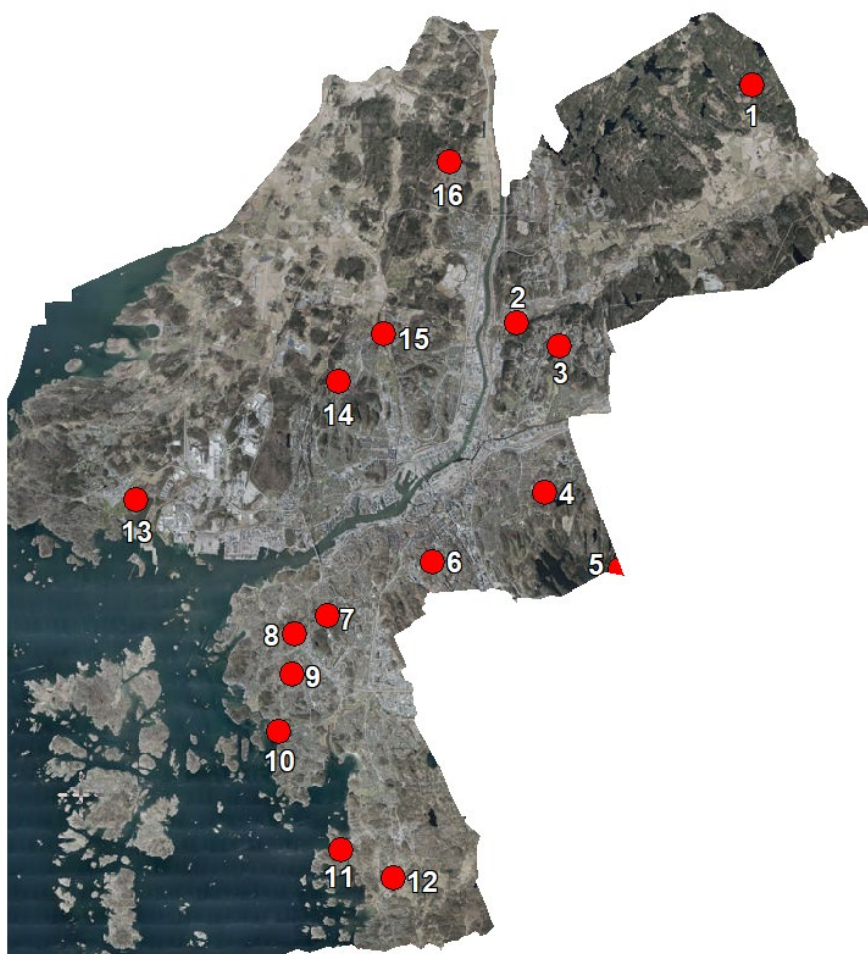
Bakgrund och åtgärder	6
1. Högsjön.....	7
2. Lärjeån, Hjällbo	8
3. Gäldsås mosse.....	9
4. Studiegången Delsjön	10
5. Delsjökärr.....	11
6. Egnahemsdammen	12
7. Ruddalen.....	13
8. Påvelund.....	14
9. Blåbärsvägen	15
10. Ganlet.....	16
11. Stora Amundön.....	17
12. Billdals park.....	18
13. Torsviken.....	19
14. Hisingsparken.....	20
15. Hökälla	21
16. Svankälla.....	22

Bakgrund och åtgärder

Ca ¼ av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och uppodling. Andra hot är upphörande bete och slåtter, exploatering med mera. Siffrorna är ännu mer alarmerande i södra Sverige. Till följd av bland annat detta är en stor del av våtmarkernas växter och djur upptagna på den nationella rödlistan över hotade arter. Våtmarker är även viktiga ur avrinningssynpunkt eftersom de magasinerar vatten och jämnar ut vattenflöden. De renar även vatten från näringsämnen med mera, vilket utgör en mycket värdefull funktion, bland annat för att minska övergödning.

Utan någon form av störningar växer våtmarkerna igen. Exempel på sådana störningar är översvämningar, skred, isrörelser, slåtter eller bete. I många fall är mer naturliga störningsregimer dock svåra att upprätthålla varför mer artificiella störningar i form av till exempel vassklippning eller urgrävning då blir aktuella.

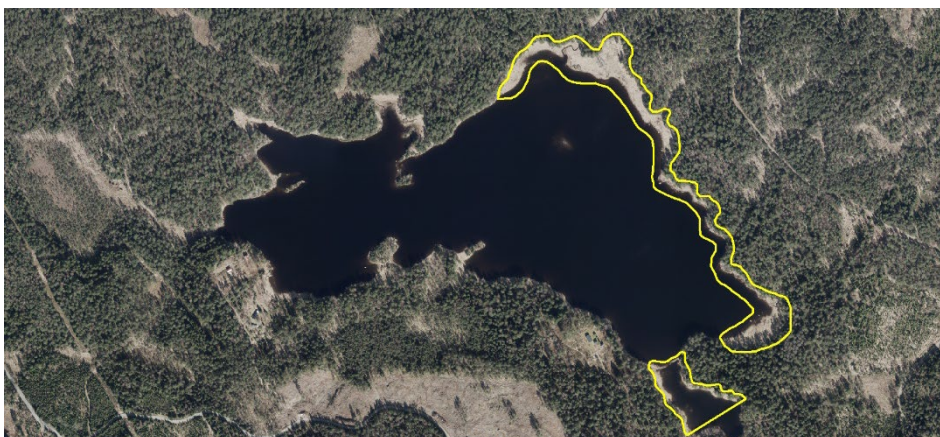
För att stärka våtmarksmiljöerna i Göteborg har flera åtgärder genomförts under 2018–2019, både nyanläggning av våtmarker samt olika typer av skötselinsatser i befintliga våtmarker. Åtgärderna redovisas kort nedan.

Karta 1. Våtmarksåtgärder har utförts i sexton områden under 2018–2019. I något fall har åtgärder även utförts under 2020.

1. Högsjön

Högsjön ligger i Vättlefjäll i nordöstra Göteborg. Stora delar av sjöns stränder utgörs av fukthedar där gräs och pors dominerar. Stränderna har en mycket värdefull flora och fauna med flera rödlistade och sällsynta arter. Här förekommer bland annat stora bestånd av den rödlistade växten klockgentiana samt den mycket sällsynta fjärilen alkonblåvinge. De öppna fukthedarna var dock innan åtgärd under igenväxning av framförallt ung tall och gran, vilket utgjorde ett hot mot de arter som är beroende av de öppna markerna. Under vårvintern 2018 röjdes därför ca 2,25 hektar (ha) fukthed från uppkommande barrträd.

Karta över åtgärdsområden.

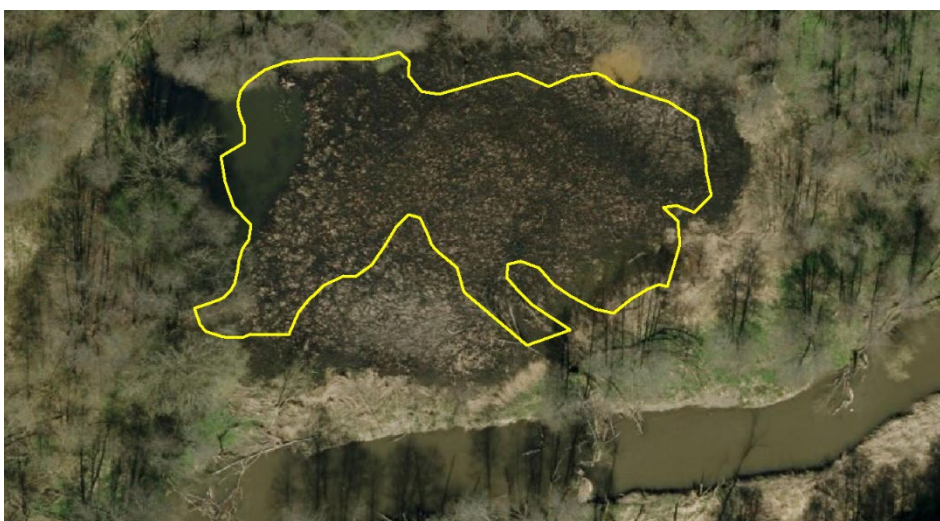

Bild före respektive efter åtgärd.

Klockgentiana och alkonblåvinge.

2. Lärjeån, Hjällbo

Strax intill Lärjeån i Hjällbo finns en större våtmark. Denna har tidigare haft en öppen vattenspegel på ca 3000 m² och utgjort livsmiljö för flera sällsynta arter, bland annat den för Göteborg utpekade ansvarsarten vattenstånds. Innan utgrävning återstod bara 20% av den öppna vattenytan, resten var igenvuxen med främst sjöfräken. Igenväxningen var troligen orsaken till att vattenstånds och andra sällsynta arter försvunnit från våtmarken. För att återskapa en större öppen vattenyta samt en mer varierad våtmark grävdes ca 1500 m² av området ur vårvintern 2019.

Karta över åtgärdsområde. Gulmarkerad yta grävdes ur vårvintern 2019.

Bild före respektive efter åtgärd. På den nedre bilden flyter uppgrävda rötter av sjöfräken. Bilden till höger är växten vattenstånds.

3. Gärdsås mosse

Gärdsås mosse ligger i Bergsjön i östra Göteborg. Området är ett välbesökt grönområde med en central våtmark/dagvattenanläggning. Under 2019 genomfördes ett större upprustningsprojekt i området. En del av åtgärderna var att restaurera igenvuxna våtmarker och tillhörande kanaler/diken. Totalt har ca 3500 m² av våtmarken restaurerats till gagn för biologisk mångfald, områdets upplevelsevärden samt förbättrad dagvattenhantering. Arbetet har skett i samarbete med Kretslopp och vatten och har delvis finansierats genom medel från Boverket.

Karta över våtmarksåtgärder samt den södra dammen före respektive efter urgrävning.

4. Studiegången Delsjön

Vid Studiegången i Delsjöområdet finns en mindre damm belägen i ett välbesökt naturområde. Den är populär bland annat för skolklasser som studerar groddjur. Dammen var dock under igenväxning och dessutom svämmade den regelbundet över så att vatten rann över en av områdets gångvägar. Under senhösten 2018 grävdes ca 500 m² av dammen ur för att hindra igenväxning och för att gynna den biologiska mångfalden. Dammen förseddes även med ett nytt bräddavlopp.

Karta över restaurerat område samt dammen före respektive efter urgrävning. Foton tagna från norr.

5. Delsjökärr

Delsjökärr ligger intill Lilla Delsjön i östra Göteborg. Området utgörs av en fuktig till blöt ängsmark och sköts genom årlig slåtter. Delar av området var dock så pass blöta att ängsskötseln försvårades. För att gynna biologisk mångfald knuten till våtmarker, underlätta ängsskötseln samt skapa fina miljöer för besökare i området grävdes en grund damm under vårvintern 2019. Dammen blev ca 1200 m² och är tömningsbar via en så kallad munkkonstruktion, ett reglerbart avtappningsrör på dammens botten.

Karta över våtmarksåtgärder samt Delsjökärr före respektive efter dammgrävning. Notera munken till höger på nedre bilden (svart cylinder).

6. Egnahemsdammen

Egnahemsdammen ligger i Guldheden, nära Wavrinskys plats, i centrala Göteborg. Den ca 900 m² stora dammen är omgiven av en mindre park samt bebyggelse. Inför urgrävning var dammen relativt igenvuxen och flera önskemål från allmänheten har inkommit om rensning av vegetation för att bibehålla en öppen vattenspegel. Under vintern 2020 rensades ca 700 m² av dammen. Ett bestånd av bland annat kaveldun lämnades dock i östra delen, bland annat för dammens djurliv.

Karta över våtmarksåtgärder samt dammen före respektive efter dammgravning. I dammen förekommer bland annat den mindre vanliga arten gaffelmossa (nederst till vänster).

7. Ruddalen

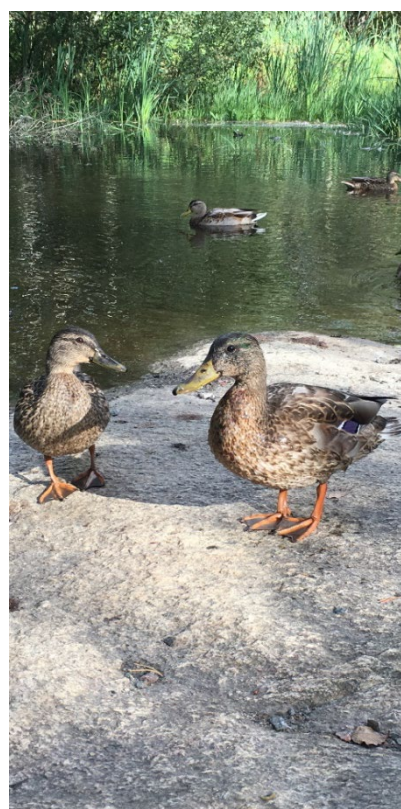
I Ruddalen i sydvästra Göteborg finns två mindre dammar vilka delas av en gångväg. De publika dammarna var fram till urgrävningen i stort sett helt igenvuxna med främst vass. Under vintern 2020 rensades ca 1000 m² på vegetation. Större delen av den västra dammen rensades samt en mindre del av den östra. Dessutom restaurerades utloppet i väster där en ny mur anlades. Åtgärden bedöms gynnsamt för områdets upplevelsevärden men även för dammarnas djurliv, till exempel större vattensalamander.

Karta över våtmarksåtgärder samt västra dammen före respektive efter grävning. Även dammarnas gemensamma utlopp har fått en uppfräschning.

8. Påvelund

Dammen är belägen i ett välbesökt naturområde vid Lägatan i Påvelund. Den är sedan tidigare känd för att hysa bland annat större och mindre vattensalamander samt grodor. På öppna, leriga partier längs strandkanten förekommer även den rödlistade växten rödlånke. Större delen av dammen höll dock på att växa igen med bland annat kaveldun, vilket på sikt hotade arterna i dammen. Under vårvintern 2018 rensades därför delar av dammen på befintlig vegetation på en yta av ca 800 m².

Karta över rensat område samt dammen före respektive efter urgrävning. Dammen är populär hos områdets gräsänder.

9. Blåbärsvägen

Vid Blåbärsvägen i Tynnered finns en damm belägen i en mindre park. Dammen är mycket grund och var innan restaurering i det närmaste helt igenvuxen. Under sensommaren 2019, då dammen var torrlagd, rensades större delen av dammen (ca 1000 m²) på vegetation. Dessutom skapades en djuphåla på ca 1 meter centralt i dammen för att dammens djurliv, bland annat större vattensalamander, skall ha en tillflyktsort vid torka.

Karta över rensat område samt dammen före respektive efter urgrävning.

Den fridlysta arten större vattensalamander är känd från dammen.

10. Ganlet

Ganlet ligger i Önnared i västra Göteborg. Stora delar av området har historiskt troligen varit ett havssund. Innan våtmarksarbeten utfördes i nov – dec 2019 utgjordes aktuella områden av fuktig till blöt ängsmark samt en i det närmaste helt igenvuxen havsvik. Ängsmarken hade låga floristiska värden och var svårskött på grund av fuktigheten. För att gynna biologisk mångfald, öka områdets upplevelsevärden samt förenkla ängsskötseln har en större damm om ca 1500 m² grävts i den före detta ängsmarken i områdets centrala del. Dessutom har halva havsviken (ca 1400 m²) rensas på vegetation för att åter få en grund, öppen vik.

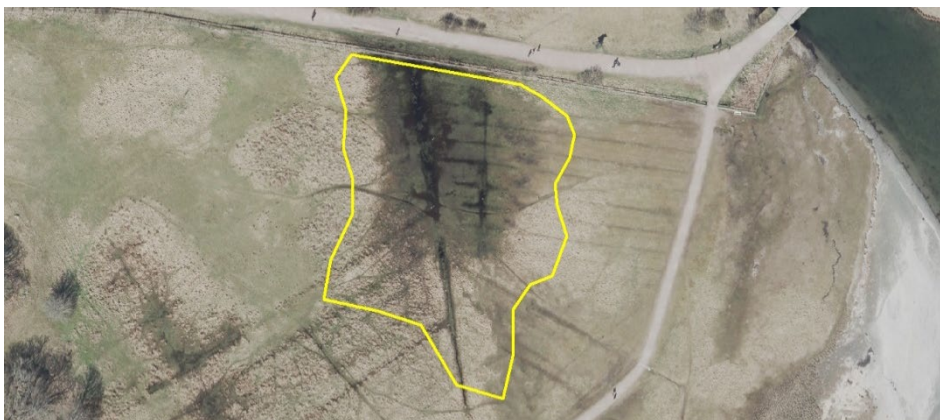
Karta över utförda våtmarksarbeten samt havsviken före respektive efter urgrävning.

Den centrala dammen före respektive efter grävning.

11. Stora Amundön

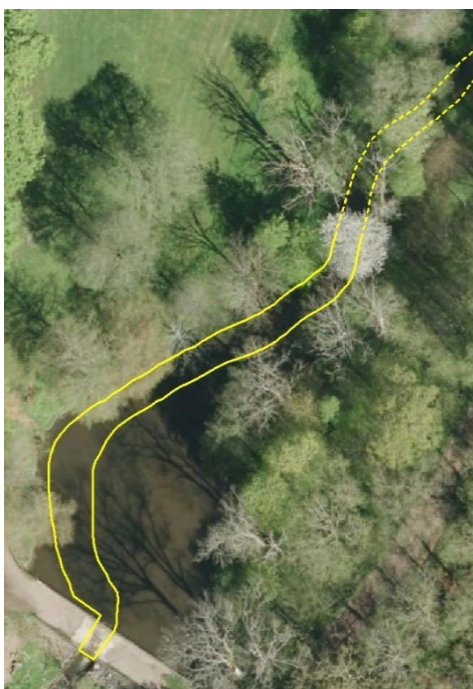
Stora Amundön ligger i sydligaste Göteborg och är ett mycket populärt grönområde. Öns östra halva utgörs av en relativt blöt hästhage - delar av området var så pass blött att en semipermanent vattenspegel fanns. Vattnet från den tillfälliga dammen rann, innan våtmarksgrävningen, ibland över områdets gångväg. För att gynna biologisk mångfald knuten till våtmarker, skapa fina miljöer för besökare i området samt för att förhindra att vatten rann över gångvägen, grävdes en våtmark på ca 2500 m² i hästbetesmarken under hösten 2019.

Karta över grävd våtmark i sedan tidigare blöt yta samt området före respektive efter dammgrävning.

12. Bilddals park

Krogabäcken rinner genom Bilddals park i södra Göteborg. Bäckens utgör en viktig miljö för fisk, särskilt havsöring. Centralt i parken fanns tidigare en damm. Dammens avbördningsförmåga var liten och dammen svämmade ofta över vid höga flöden. Detta orsakade skador på bron, vilken även utgjorde dammvallen. Stenbron läckte också vatten så att tillhörande fisktrappa var torrlagd under normal- och lågvatten. Dammen var således problematisk för såväl områdets anläggningar som för bäckens biologiska mångfald. Under sommaren 2019 genomfördes därför en utrivning av den dämmande delen för att åter skapa fria vandringsvägar för fisk.

Karta över ny bäckfåra samt området före respektive efter utrivning av den dämmande sektionen (nederst). Passage för fisk har underlättats kraftigt och nya lämpliga lek- och uppväxtmiljöer återskapats.

13. Torsviken

Torsviken ligger i Torslanda på sydvästra Hisingen. Området består av en delvis utfylld och avsnörpt havsvik, känd för sitt rika fågelliv. Delar av området betas. Under vintern 2019–2020 genomfördes våtmarksåtgärder för att gynna fågellivet.

I områdets västra del skapades en relativt grund, öppen vattenmiljö mellan land- och vassområden, en så kallad blå bård. En flikig ”kanal” på ca 2000 m² grävdes genom vassbältet med amfibiemaskin. Sådana miljöer är värdefulla för en rad sjöfåglar och vadare.

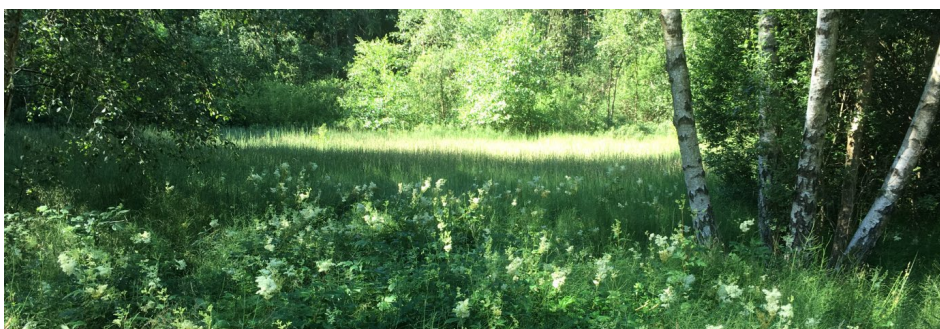
I områdets norra del utfördes åtgärder för att bekämpa vass och annan högvuxen vegetation och för att skapa en flack strandzon. Genom betesdjurens försorg kommer förhoppningsvis en välbetad, flack och vattenpåverkad strand med tiden skapas, värdefull inte minst för olika arter av vadarfåglar.

Karta över våtmarksåtgärder. I norr har åtgärder utförts för att gynna vadarfåglar (ovan till höger) och i väst har en så kallad blå bård skapats (nederst till höger). Bilderna är tagna under pågående arbete.

14. Hisingsparken

I de centrala delarna av Hisingsparken finns två mindre kärr. Båda dessa var innan urgrävning kraftigt igenvuxna. För att hindra igenväxningen, öka områdets upplevelsevärden och gynna biologisk mångfald grävdes delar av kärren ur under hösten 2019. Sammanlagt rensades ca 1500 m² på vegetation. Ett eftersatt dämme rustades även upp.

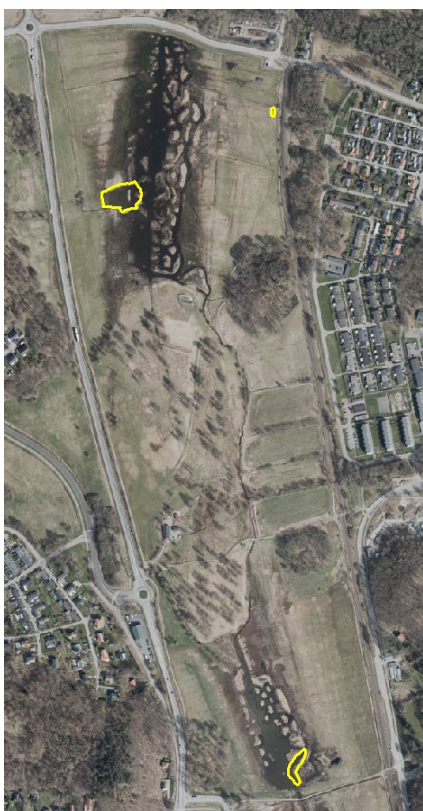
Karta över utförda våtmarksarbeten samt det östra kärret före respektive efter urgrävning.

Det västra kärret före respektive efter urgrävning.

15. Hökälla

Hökälla våtmarkspark ligger på centrala Hisingen. Området domineras av två större och flera mindre dammar omgivna av betesmark. Populära gångvägar finns runt området. De större dammarna ligger centralt i det flacka landskapet och är till stor del omgivna av vass och kaveldun. Vattenkontakten för områdets besökare är därför begränsad till vissa platser. För att stärka vattenkontakten och för att gynna biologisk mångfald har flera åtgärder vidtagits under 2018. En mindre damm har grävts, en grund vik med tillhörande fågel gömsle har tillskapats, häckningsholmar har hårdgjorts och ett tidigare vassdominerat område i söder har grävts om för att tillgängliggöra det för betesdjuren.

Karta över utförda våtmarksarbeten. Bilderna till höger är den grunda viken före respektive efter urgrävning samt fågel gömslet. Nere till vänster är en mindre damm under urgrävning.

16. Svankälla

Svankälla våtmarkspark ligger på norra Hisingen, norr om Gerrebacka. Centralt i området finns en större damm med vidhängande kanaler. Områdena runt vattnet är sanka och domineras av vass och annan hög växtlighet. Omfattande skötselinsatser gjordes i området 2017, varför bara mindre insatser genomfördes 2018. Dessa bestod huvudsakligen av att förhindra igenväxning på publika platser.

Karta över utförda åtgärder. I Svankälla förekommer den rödlistade, vattenlevande snäckan smal dammsnäcka.

Fotografierna visar det östra området innan respektive efter röjning. En mindre sittyta har även grusats.

